

Under denna rubrik presenteras aktuell statistik, kommenterad av olika forskare. Respektive forskare ansvarar själv helt och hållet för sina slutsatser. Redaktionen välkomnar debatt och inlägg.

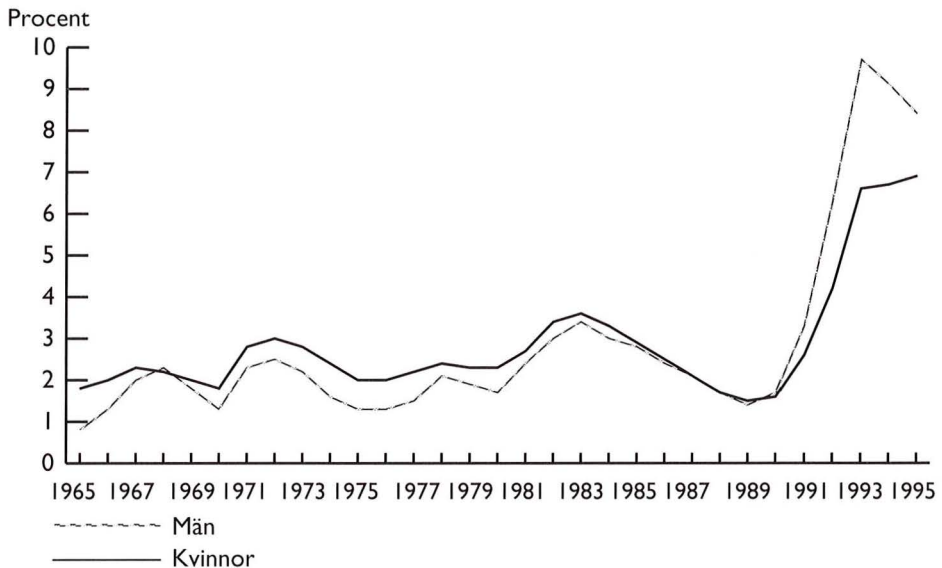
Inga Persson

Arbetsmarknadspolitiken ur jämställdhetsperspektiv

Under 60- och 70-talen ökade arbetskraftsdeltagandet bland svenska kvinnor i snabb takt. Under denna tidsperiod var kvinnornas arbetslöshetstal något högre än männens (se *Figur 1*), något som fortfarande är fallet i flertalet EU-länder. Men skillnaderna i arbetslöshet mellan svenska kvinnor och svenska män var inte stora och under 80-talet försvann de i stort sett helt. Förmodligen spelade den svenska, aktiva arbetsmarknadspolitiken en viktig roll vad gäller att underlätta kvinnornas inträde på arbetsmarknaden så att detta kunde äga rum utan kraftiga ökningar av den kvinnliga arbetslösheten (se Ruggie 1984).

Men bakom 80-talets "jämställda" arbetslöshet dölde sig en arbetsmarknad som var kraftigt segregerad efter kön. 1995 arbetade 56 procent av kvinnorna men bara 22 procent av männen i offentlig sektor. Och omvänt arbetade hela 78 procent av männen men enbart 44 procent av

kvinnorna i den privata sektorn (SOU 1996:56, kapitel 1). Yrkessegregationen mellan kvinnor och män var också stor, även om den minskat något över tiden. 1960 skulle 75 procent av kvinnorna ha behövt byta yrke med män (eller tvärtom) för att mäns och kvinnors yrkesfördelning skulle bli densamma. 1990, dvs 30 år senare, hade andelen som skulle ha behövt byta yrke med varandra minskat till 65 procent (Jonung 1993). Arbetsmarknadspolitiken hade underlättat svenska kvinnors inträde på arbetsmarknaden, men ofta lotsat in dem i traditionella kvinnoyrken inom vård, handel och på kontor. Försöken att stimulera till otraditionella yrkesval med hjälp av speciella jämställdhetsprogram hade varit föga framgångsrika. När 90-talets kraftiga efterfrågenedgång mötte denna könssegrigerade arbetsmarknad låg det nära till hands att utfallet skulle bli olika för kvinnor och män (detta analyseras mer ingående i SOU

Figur 1. Relativt arbetslöshetstal för kvinnor och män (%)

Källa: Arbetskraftsundersökningarna, årsmedeltal.

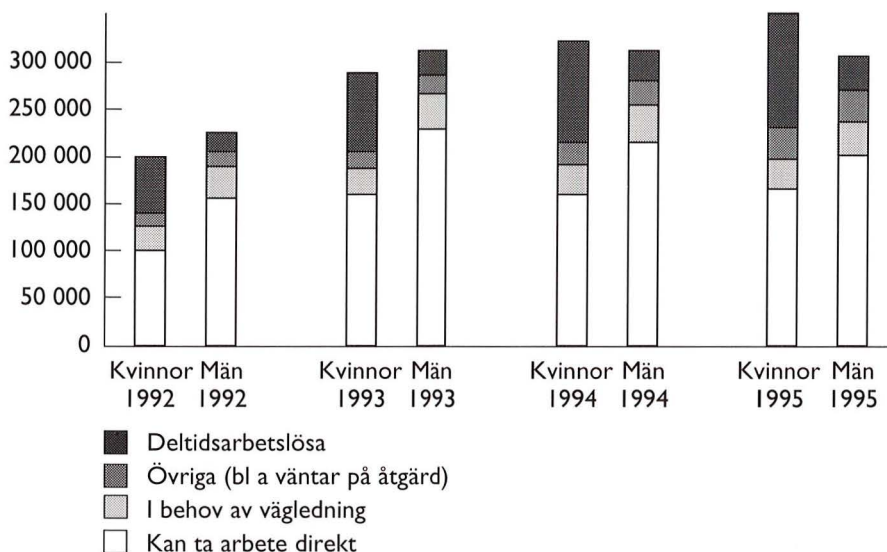
1996:56). Nedgången drabbade männens arbetsmarknad kraftigare än kvinnornas och resultatet blev högre arbetslöshet för män än för kvinnor (se *Figur 1* och *Figur 2*).

Figur 2 visar hur antalet kvinnor och män registrerade som arbetslösa vid arbetsförmedlingarna utvecklats fram till mitten av 90-talet. Antalet "heltidsarbetslösa" män var högre än antalet "heltidsarbetslösa" kvinnor under hela den studerade perioden (1992–95). 1992 var i genomsnitt ca 65 000 fler män än kvinnor arbetslösa, 1993 hade skillnaden ökat till ca 80 000 men därpå minskade den till ca 65 000 1994 och till knappt 40 000 1995. Den minskade skillnaden mellan antalet arbetslösa män och kvinnor uppkom genom att antalet arbetslösa kvinnor fortsatte att öka under 1994

och 1995, under det att antalet arbetslösa män minskade något dessa år. Till bilden hör emellertid också att antalet deltidsarbetslösa kvinnor ökade mycket kraftigt, vilket inte var fallet för männen. Antalet deltidsarbetslösa kvinnor ökade från ca 60 000 1992 till nästan 120 000 1995. Även vad gäller arbetslösheten uppkom således en segregering efter kön, vars bakgrund och drivkrafter behöver analyseras närmare. Inkluderas de deltidsarbetslösa var i genomsnitt fler kvinnor än män arbetslösa under både 1994 och 1995.

Hur utformades då arbetsmarknadspolitiken för arbetslösa kvinnor och arbetslösa män under dessa år? Med hjälp av Arbetsmarknadsstyrelsens nya, könsuppdelade statistik går detta att belysa från 1992 och framåt.

Figur 2. Antalet arbetslösa kvinnor och män registrerade vid arbetsförmedlingarna (årsmedeltal)

Källa: Beräknat utifrån månadsdata erhållna från Arbetsmarknadsstyrelsen

Tabell 1 visar hur omfattningen och sammansättningen av åtgärderna förändrades för kvinnor respektive för män under åren 1992–95.¹

Den ökade arbetslösheten möttes med ökade arbetsmarknadspolitiska insatser för både kvinnor och män. Men det framgår också att det fanns vissa skillnader mellan vilka åtgärder som sattes in för kvinnor och vilka åtgärder som sattes in för män. Betydligt fler män än kvinnor deltog i beredningsarbeten och arbetslivsutveckling. Det motsatta var fallet för utbildningsvikariatet, där kvinnorna dominerade starkt. Rekryteringsstöd och starta-eget-bidrag framstår som

starkt mansdominerade åtgärder, under det att arbetsmarknadsutbildning och ungdomsåtgärder uppvisar en mer balanserad könsammansättning.

Bilden blir tydligare om man istället beräknar hur den s.k. aktivitetsgraden (eller ackommodationsgraden) i arbetsmarknadspolitiken sett ut och varit sammansatt för kvinnor

¹ Uppgifterna i Tabell 1 har hämtats från Arbetsmarknadsstyrelsens arbetsökandestatistik och inkluderar inte arbetshandikappade anställda hos Samhall AB eller gymnasieskolans "individuella program" för ungdomar (vilka till en del ersatt tidigare ungdomsåtgärder).

Tabell 1. Antal kvinnor och män i olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder (årsmedeltal)

Åtgärd	1992		1993		1994		1995	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Beredskapsarbete	5.500	10.400	4.600	9.300	5.500	11.100	5.100	9.400
Arbetslivsutveckling	–	–	11.500	23.600	16.700	27.800	17.400	23.900
Arbetsmarknads- utbildning	37.900	48.400	22.700	30.500	25.200	34.400	24.900	29.700
Rekryteringsstöd	4.600	8.900	3.000	6.500	7.500	18.100	6.500	14.400
Starta eget bidrag	–	–	–	–	2.700	7.500	3.200	6.900
Utbildningsvikariat	6.100	2.200	6.800	2.900	9.100	3.600	8.200	3.000
Akademikerpraktik	–	–	100	100	400	300	300	200
Invandrarpraktik	–	–	–	–	200	300	800	1.100
Ungdomsåtgärder ^{a)}	15.100	15.700	27.400	30.100	26.200	29.700	17.000	18.000
Anställning med lönebidrag	18.600	24.000	18.100	24.500	19.200	27.300	20.100	29.500
Offentligt skyddat arbete	800	4.800	800	4.800	800	4.600	1.000	4.600
Arbetsmarknadsinstitut	3.600	4.100	3.400	4.000	3.200	3.900	3.600	4.200
Summa i åtgärder	92.200	118.500	98.400	136.300	116.700	168.600	108.100	144.900

^{a)} För 1992-94: Ungdomspraktik. För 1995: Ungdomspraktik, ungdomsintroduktion, arbetsplatsintroduktion, rekryteringsstöd för ungdomsintroduktion, datortek samt kommunala ungdomsprogram.

Källa: Beräknat utifrån månadsdata erhållna från Arbetsmarknadsstyrelsen.

respektive för män. Aktivitetsgraden beräknas genom att man relaterar antalet personer i åtgärder till summan av antalet arbetslösa och antalet i åtgärder. Resultatet av sådana beräkningar, baserade på antalet heltidsarbetslösa, redovisas i *Tabell 2*.

Det visar sig att aktivitetsgraden för både kvinnor och män fluktuerat kring nivån 30 procent under de studerade åren.² Cirka en tredjedel av de "potentiellt" arbetslösa (dvs summan av antalet öppet arbetslösa och antalet i åtgärder) kvinnorna och männen vid en viss tidpunkt har således kommit i åtnjutande av olika slags arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Beräkningarna bekräftar också att aktivitetsgraden haft olika sammansättning för kvinnor och män på det sätt som

beskrivits ovan. På samma sätt som gäller för yrkessegregeringen skulle förmodligen segregeringen efter kön inom arbetsmarknadspolitiken framstå som väsentligt större om analysen gjordes på mindre aggregerad nivå, dvs om t ex arbetsmarknadsutbildningen delades upp på olika utbildningar/kurser. Det bör också påpekas att bilden av en vad gäller aktivitetsgraden ganska jämställd arbetsmarknadspolitik förändras om hän-

² I beräkningarna av aktivitetsgraden i *Tabell 2* har inte åtgärderna för arbetshandikappade i *Tabell 1* (anställning med lönebidrag, offentligt skyddat arbete och arbetsmarknadsinstitut) tagits med, eftersom dessa åtgärder har en annan, mer strukturell karaktär än övriga arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Tabell 2. Aktivitetsgraden i arbetsmarknadspolitiken för kvinnor och för män (procent)

Åtgärd	1992		1993		1994		1995	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Beredskapsarbete	2,6	3,6	1,7	2,4	1,8	2,7	1,6	2,5
Arbetslivsutveckling	-	-	4,2	6,1	5,5	6,8	5,6	6,4
Arbetsmarknads- utbildning	18,3	16,8	8,2	7,9	8,3	8,4	8,0	7,9
Rekryteringsstöd	2,2	3,1	1,1	1,7	2,5	4,4	2,1	3,8
Starta eget bidrag	-	-	-	-	0,9	1,8	1,0	1,9
Utbildningsvikariat	3,0	0,8	2,5	0,8	3,0	0,9	2,6	0,8
Akademikerpraktik	-	-	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1
Invandrarpraktik	-	-	-	-	0,1	0,1	0,3	0,3
Ungdomsätgärder ^{a)}	7,3	5,4	9,9	7,8	8,6	7,3	5,5	4,8
Total aktivitetsgrad	33,5	29,7	27,4	26,7	30,7	32,5	26,8	28,5

^{a)} För 1992-94: Ungdomspraktik. För 1995: Ungdomspraktik, ungdomsintroduktion, arbetsplatsintroduktion, rekryteringsstöd för ungdomsintroduktion, datortek samt kommunala ungdomsprogram.

Källa: Beräknat utifrån månadsdata erhållna från Arbetsmarknadsstyrelsen.

syn tas till de deltidarbetslösa. Inkluderar dessa i beräkningarna av aktivitetsgraden för 1995 minskar denna till 19,4 procent för kvinnorna men bara till 26,2 procent för männen.

Svenska kvinnor är idag etablerade på arbetsmarknaden och både vill och behöver försörja sig med hjälp av marknadsarbete på samma sätt som män. Kvinnornas arbetslöshet är inte, och får inte betraktas som, mindre allvarlig än männens (se också Nordenmark 1995 och SOU 1996:56, kapitel 5). Detta innebär att arbetsmarknadspolitiken och dess utformning måste analyseras även utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Därvid bör

man söka belysa inte enbart i vilken utsträckning kvinnor och män får del av olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder utan även effektiviteten i åtgärderna för kvinnor och män vad gäller att förkorta tider i arbetslöshet och att leda fram till varaktiga och produktiva arbeten. Arbetsmarknadsstyrelsens nya databaser skapar möjligheter att genomföra fördjupade analyser av arbetsmarknadspolitiken ur jämställdhetsperspektiv under de kommande åren.

Professor Inga Persson
 Nationalekonomiska institutionen
 Lunds universitet

Referenser

- Jonung, C (1993), "Yrkessegregeringen på arbetsmarknaden". I Ds 1993:8, *Kvinnors arbetsmarknad*. Arbetsmarknadsdepartementet, Stockholm.
- Nordenmark, M (1995), "Kvinnlig och manlig arbetslöshet", *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, nr 1, årgång 1, s 31-43.
- Ruggie, M (1984), *The State and Working Women*. Princeton University Press, Princeton.
- SOU 1996:56, *Hälften vore nog – om kvinnor och män på 90-talets arbetsmarknad*. Allmänna förlaget, Stockholm.